

ćom (sopstvenom) istorijom, sa ko zna kakvim sadržajem i smislom...

— Ali s kakvim razlogom poklanjaš više pažnje eventualnim mogućnostima svoga života nego tom jednom stvarnom životu koji jedino možeš da živiš?

— Ostavimo to. Posle svega onoga što se dogodilo, posle te odvratne pogrebne ceremonije, venaca i crnila, i magle, i odvratnih uloga koje smo svi mi tako poslušno igrali u toj krvavoj i tamnoj farši na beogradskom groblju, ja hoću samo malo predaha, hoću da se sredim, da se razbistim i odredim. Ali tebi je to dekadentna solipsistička fantazmagorija, tebi je to glupost, a tebi je gluposti i fantazmagorije završavaju se nervnim krizama, sahranama i poniženjima, i to je zaista i glupo, ali je zaista i krvavo.

Posle te mutne i zagušljive februarске magle u kojoj su se rasplinjavala, brgnome sive zgrade, nekad brodovi i hladne lučke krmne, posle tih haotičnih zapleta i raspleta, posle te pijane i mamurne uže u kojoj se sve preokrenulo i izvrglo u nešto otužno, sluzavo i hladno, Andrija je, već krajem proleća, pobeog iz Beograda, putovao malo duž jadranske obale, a onda se smirio na jugu, u Petrovcu na Moru, i tu proveo čitavo jedno leto, pomalo gladujući, odmarajući se i — kako je volio sam da kaže — spremajući se za život u kome će živeti po svom razumu i svojim zakonima, hrabro i bogato, celom ličnošću, za život u kome će svaki događaj i pokret biti do kraja podvrgnut kontroli i zahtevima njegove jasne volje, njegovim proracunima i planovima. Iskrzan talas, bronza primorskog neba, ostaci jedne stare tvrđave, vetrovita peščana plaža, mali trg sa česnom, neupadljive lepote primorske provincije, mali hotel na čijoj terasi, u velikim drvenim sanducima rastu negovane galme, morske oluje, trepitanje svetionika, ribari, šatori Perijalnog saveza, sunce, hiljade ugodnih detalja, hiljade sitnica u kojima je Andrija uživao sistematski i analitički, oprezno, stavljajući sve na probu, sve je to učinilo da se stara ponizija zaleće, da se preko rana navuče tanka i krta pokorica, da se sve sredi i smiri i da se diše ravnomerno, bez nezdravih uzbuđenja i napora. Andrija je mogao saćma da sedi pred hotelom i da posmatra na stolu svoju ruku, pegavu od sunčanja, posutu gustim svetlućavim dlačicama. Osećao je da ta ruka spava, da diše, da kroz nju teče živa krv, i to spojkožito ga je obuzimalo kao pijanstvo. Bio je miran, osećao je snagu i ravnotežu, osmeđivao se, dugo plivao i pržio se na pesku te male jadranske Kopakabane, uživajući u bogatstvu talasa, ženskih tela, smeħa i sjaja, namećući svakom uzbuđenju svoju meru, kao disciplinovani rekonalvescent koji je ovde došao da bi se spasao od rastrojstva i nervnih kriza.

Posle tog okrepeljavanja trebalo je nekada krenuti, nešto poteti, uklopiti se u logiku opštih dužnosti i poslova, u dinamični život ljudske zajednice, i svemu tome dati nekakav svoj pečat i svoj doprinos, pogurati nešto i svojim ramenom, i ostaviti za sobom čitak trag, za tu decu koja se sada igraju sa svojim kanticama i peskom, za tu decu koja će do odrastu, da nas nasledje i da nam sude.

Uvhaćen u čitave mreže zanosa, pitanja i zahteva, Andrija je želeo da sve smiri, da o svemu dobro prosudi, da sve predvidi. Pisao je, po običaju, svoje nedatirane i neredovne beleške, da saćuva za sebe bar obrisi neke slike, da saćuva izvor i zametak svoje misli, da zabeleži svoja određenja, da potisne onu morbidnu zimsku senu s maramionom, ono dvorište puno stavljjenih koža i gomila kožih i ovnujskih rogova, onu grobljansku maglu sa pogrebnim kolima i vencima, i onu svoju odratnu ulogu ubice na sahrani svoje žrtve, ceo taj nerazumljivi život bez dokučivog smisla i logike. Hteo je da životu nametne ritam tih svojih melodičnih rečenica, i po tom ritmu, posle pisanja, živeo je čitav dan, uravnoteženo i sredeno, pun tamnih odseva ravnomernih i elegantnih melodija i njihovih detalja i prepoznatljiva. U tim beleškama tražio je život kao nešto svoje, kao nešto bogato i pouzdano, slikovito, opojno, snažno, jedan jedini život, svoj, po svojim zakonima i snagama.

„Kakav oblik i smisao da pronađem u grudvi zemlje, u izlokanom komadu drveta ili kamija, da zadovoljim tajanstveno iskustvo dece i njihove staske i nepredvidljive uslove i zahteve? Kako da izgovorim samo nekoliko žestokih, užarenih reči, a da to bude i blato u koje ukopavam mrtvice, i nadmoćna smirena ruka, blistava predvećerčna uloga u Petrovcu na Moru, razjedeni slani oblaci kao zlatna sapunica nad pućinom, sećanje na Botticellijevu Primavera, svetle žene u provincijskim klanima miris prohujajuće kiše, miris lećaski koji se s gumljavinom razbijaju o mali kameni molo, kupčić koji se prevrću i presljavaју u snežnim žrnjivima pene, udisanje mora u šest časova popodne, posle kiše, Trg svetog Marka prekriven izmetom golubova, Ponte di Rialto, toćak volujskih kola koji se okreće u vazduhu, nad blatnim kovilicama drumske rupćage, Polinezija, putovanje kroz noćnu oluju u Senjskom kanalu, enterijer sobe osvećene lampom sa ulice, meseci i ogromna dizalica iznad niskih, tek zapoćetih zidova, novogradnje, devojka iz ulice Proleterskih brigada, duga kosa i lomnost krku, nogu i bokova, bakarni tanjir sa antilopama i barskim pricama, biskopsko platno na kome se grećivito okreće pupak Marije Feliks, lampa, kiša koja se pretvara u sneg, ekspres sa koga am pre nekoliko godina u dva sata iza ponoći sišao u Sremske Karlovcе, lać bezdani matematičke, Erazmo Roterdamski, jastučnica i prazna soba Velemira Hljebnikovа, droge, veronal i ranjenici Georga Trakla, pesak Atlantskog okeana, bikovi iz Altamire, asirska tigrica, tresak giljotine, grobovi rudnika, plać deteta, sve vrste kiše, sve vrste razvedranja, svi slojevi gline u obali iznad Ibra, latic Plitvićkih jezera, fosili i predznaci, iznadenja, i miris ove rasprsnute kać kiše u kojoj mirišu svi talasi opranih mora i zemlja sa svojim biljem. I dani kada sam sobu zatrpavao atlasima, mapama okeana i ljudskog kvrotkole, mapama nervnog sistema, mapama lišća, pesme pisane preko knjiga, po zidovima, po pekariskim firmama u jednoj varošini planinske provincije, po plakatama putujućih pozorišnih trupa. Zagušljiva jesen, preko reda čitani odlomci, preskoćeni vetrovi, autentićna saznavanja, kratka i duboka poznavstva, oholo prodiranje razuđenih munja u getovski predeo sa maglama, kišama i vajmarskim hrastovima. Sve je to, skupa, bilo slućajno, kao i ćitavo me je dećtinstvo, školovanje, i sve ostalo što je zatim dolazilo. Hiljade zapoćetih i brzo napuštjenih stvari; sudbonosna nestrpljivost; radoznalost je bila jedini sistem, a jedina nada koje se dugo nisam odrekao postala je uverenje da svet moće da stane u nekoliko surovih reći.

Dva sata smo razgovarali, putujući na gomili sena, na kolima, kroz leto. O, divna nepismenosti! kada je poezija izvirala iz nekih tamnih znanja, bez porekla i učitelja!”

„Onaj brod kao ukletli Holandanci. Jedne večeri, kroz uvek uzburkane talase Senjskog kanala, pored brovovih mraćnih ostrva, kroz talase i oblake, sa zelenom svetiljkom na katarci, plovili smo na toj sablasti. Saletao nas je vetar, zatrpan oblacima, zadihano valjajući talase. U vodi trag pene, u nebu trag dima, dve paralelne brazde koje nestaju. Uplivili smo u senku Velebita kao u senku Zemlje, osećajući na svojoj naježenoj koži da ta planetina, kao kakva planeta, ima svoju senku kao svoju noć.

Popljudani penom, prodruvani vetrom na pramcu, uđisali smo te slane modre mirise koji su nam nagrićzali nozdre. Osećali smo ih na celoj koži, skoro kao dodir, kao nešto na dohvat prstiju, kao reć „na vrh jezika“, i imali smo ludu želju da te mirise pipamo i dođiramo, da ih prisvojimo; da izmerimo koliko je tom mirisu potrebno još njegove mirisne snage da bi se zgusnuo u nešto materijalno, vidljivo, opipljivo, da bi najpotpunije bio ono što već jeste.

Iza svega toga, osmeh jedne Nemice, saućenskićki, osmeh koga su mi ti mirisi učinili razumljivim. Oćigledno osuđena da kroz nekoliko godina bude bezizlazno debela, da voli bavarске kobasice i posećuje uglednije pivnice u trgovaćkim ćetvrtima nekog grada na Rajni, da neguje svoju naprednu decu i svog odlićnog poslovnog muža, ona je sad bila, baš, svoje doba, sve na i da njenoj ženstveno-sportskoj figuri ima ćak i hajdelberške romantike, da u svakom jadranskom talasu pliva mladić koji bi je, pomešani sa zvezdama i vodom, ljubio i privijao uz koćkato telo koje miriše na penu, jod i so. Ona je sad bila u naponu sebe, osećala je da je prisno pomešana sa negostoljubivim i hladnim ostrivcima, sunraćkom, ribama, algama, peskom, s tim slikovitim kućicama od ljubićastog kamena, s vetrom i sa svim ovim ledenim penama, mirisima i senkama. Bila je spremna, ćak, da nalazi beskraćno zadovoljstvo u neugodnosti koju su u njoj izazivali ova ostra hladnoća, ova nepoznaća ostrva koja kao gusto osmeħnje veju pored naše sablasnog broda, zima i nesigurnost zvezdraka nepoznate zemlje. Pod taku neposrednim sumerama bila je baš ono što hoću da bude: riba-devojka, krvoiptanje od nedostatka vazduha na alpskim visinama, ćempsi sabijeni u meso, glavobolja i nesvesćica od ljućanja talasa, povraćanje preko ograde, pesma koju mi je palcem gole noge pisala po rebriima, na pesku u Biogradu na Moru, dok su ćempsi iz sebe stresali sumrak. Život koji je bio vrtloglavica, život koji je prolazio kroz groznice i nesvesti, jedan kamen i jedan talas, koji su me uđarili u telo i tim uđarcima dokazali koliko to telo postoji, koliko je ćvrsto i ranjivo, koliko je prisutno, koliko je odnosa u svetu izazvalo ili promenio, koliko je usana i tela prešlo, već, poljućpem, preko njegove kože, koliko ga još ljubavi oćekuje, koliko će još gradova nastaniti! — jedan kamen i jedan talas snaćnim uđarcima obaraju ovo telo, — dakle postojim. Svet u kome sam prisutan svojim blatom, svojom pesmom, svojim poljućpem, svojim silinama dok plivam nazebao u talasima, svojom glavom, svojim rukama i nogama, svet u kome sam prisutan osmeħom koji mi upućuje ta nemaćka devojka kroz neprovidne mirise mora i sumraka.

Već u noć, plovili smo kroz tamno mastilo mora i neba. Celog života drhtati kao što konji drhte posle trke, kao što trkać drhti pred odlučujućim start. Jer bilo da stvara dete, bilo da stvara pesmu, bilo da na peščanoj padini na pragu pustinje naslućuje budućni grad, bilo da u mapu neba ućrtava nastajuću zvezdu, ćovjek drhti, ćovjek je kao pama mašina ili minsko polje, uvek napet i napregnut, skoncetriran, sašet, uvek u strahu da ne dosegne, jer uvek ostaje nešto iznad najvišeg napona.”

„Da zapišem ovu kasnu noć, kucanje sata, kišu koja umiva sve i prska u prozorska okna, opet nemirno predosećanje snega, vetar koji savlaćuje i gvuća dimove, cepa ih i odnosi, sve zastraćujuće mogućnosti života, nedohvatne, nesnatljive, ambiciozne; da zapišem sadašnjost, prošlost i budućnost, sav taj haos koji svoj red traži i povremeno nalazi u smišljenom neredu pozeje — da zapišem i onaj napor, ili ono oćećanje, koje potpisuje crtu ispod haosa, sabira ga, i kao konaćni zbir ublaćuje pitanje: odakle poćeti i gde završiti, kako razlikovati razlog od nagona, i sve videti svesno, sve taćno prosuditi i oceniti? Jer tu je jedan nemogući islov, jedno zastraćujuće prisustvo koje nas baca u narućje — i tu je Andrija Koviljac, afektirajući, dodavao — „bolje da kaćem: u ćeljusti mutnih i nejasnih zahteva, krićterijuma sutrašnjice, Brankov Marko, klinja koji je tek pre nekoliko dana pokućsao da ugasi prvu svećicu na rođendanskom koćaku, uvek me, svojim sućućnim razgalmljenim prisustvom, goni da u sebi oćtkrивam neke nove boćazni. Naslućujem u njemu nepoznatog sudiju, javnog tužioća ćije argumente nikada neću saznati, ili, još gore, nikada neću razumeti. Sudiće mi u neporećivom konaćnom odsustvu, optuće me surovo i bez obzira, i njegova presuda će biti, moćda, doživotni zabogor. Znaći, još jedna smert. Definitivnija od one koja me zatrpava svećim zemljom i kapima rastopljenog voska. On je ovde kao opomena, on je predznak koji objavljuje dolazak sutrašnjih ljudi, on ćuva u svoju dećju trubu, a ne sluti da je to trubni znak ratnog pohoda, najavljuvanje pobednika koji će pisati istoriju. On je budućnost u obliku sadašnjosti, još nesvesna sebe, više nagoveštaj prisustva nego prisustvo samo. Sta će on zahtevati od mene? — on pred kojim stoje sve ljudске mogućnosti još netaćkute, još neprolgane, on koji se izborom jedne mogućnosti još nije lišio svih ostalih mogućnosti, on koji još ne zna gde leće njegove velike snage, on od koga ne mogu da se branim jer ne znam ćime će me napasti. Evo ga, već se iz sveta ćetvoronoćzaca uspravio u svet ljudi; već gleda na televizićki ekran; već surovo cepa knjige i hartije, iz puke dećje zabave, dok ja razmišljam koliko će to uništavanje biti surovoje kad bude svesno, kad surovoje bude obratolozna, kad bude ne zabava, ne igra, već izvršenje presude. On je taj koji će postaviti zahteve i koji će nas optućiti zato što te njegove zahteve nismo predvideli taćno. Za to suđenje se treba pripremiti, život treba utroćiti za odbranu pred novim generacijama.”

Ljubomir SIMOVIĆ

SVETOZAR BALTIC

leto pesme

Ne znam od kakvog ću umreti zelenila,
U jednu biljku zakopavam raskoćno leto.
I malo vatre, i malo zemlje
da vreme stvarno bude.

Ne znam od koje boje, od kog oblika
da sastavim srce, da sastavim zimu.

Pred zoru provetram vid,
provetram šumu osvetlenu krvlju.

Ne znam od kakve ću vode poginuti.
Paku između ćula kaćem: ćuti
jer eto lepe naše senke
u zubima zveri,
jer eto treperi
veliki maj smeh
iza travnatoć groblja.

MILUĆ N. BRANKO 63

vreme posle sunca

Sunce je stvoreno posle mene. Najpre je bilo ko semenka, posle ko moja glava. Jednom je bilo tu gde sad je moj grob.

Rućno se pomeralo ivicom svoje svetlosti plaćeći se naših ruku.

Ruke su jedino opasne kad pišu ćesmu o njemu i kaću sa van tela.

Danas je ono visoko, nestvarno.
Više mu ne verujem zbog laćki kad bećsamo zajedno među biljem...

Eto glasa njegovog rasprskog nad vodama, nad našim uzadućnim oćima. Gle krićke nju noći u kostima, u pepelu, u beskraćnoj moćjoj reći.

Otkuda dolaziš vanvremeno svetlo neopćrtljano nikakvim mišlima dobal Polako korućam kroz tvoju senku, kroz zabludu, u pravcu podzemnog leta krei. Eto me sigurno izgoveram to što ćtep osetićh. Tako hoću da se završi ovaj dan, ovaj zelenkasti pakao što mi se niz telo osipa.

Stani zahuktala zvezdo, semenko
što moju glavu kao pepeco deliš različito,
što noć jednu uvođiš u moje prste.

Stani besprostorno leto, listopadna
bolesti strane sveta pod moje ćelo što zakopavaš.
Sad sam na vrhu tvog mirisa, tvog seva.
Sad sam u vrhu neke reći
izdeljene u kristale,
u maćti biljke što pobeću sanja.

Duboko poć jezikom mi zveća dan,
duboko u oku ćubuka neka spava.

Stani pitoma goleti, varljivi pejaćza
proćtan s druge strane.
Moje ruke lutaју ivicom nesna
od kog se vode oporom vatrom brane.

Lepo vićam taj predeo između krvi i vazduha
ko dete što vidi pticu krenulu u raj,
u pejaćz naorućan neproboljnim bajama.

Grećke tela razmećtam da dan se
lepše u lobanji potpiše. Nikom
više se ne pokorava zvezda u zarudeloj
beonjaći. Ona sad deli stvarnosti ko mirise,
ko ćubake uništene vatrom.

Eto njenog glasa u sjaćnom cvetu
šumskih voda, u podmlaćenoj granici vazduha.

Lepo vićam progorelu zemlju
u sluhu zanemelih ptica.
O divna biljko mozgu što braniš
ko se u belutak pretvori,
o rano spuštена na ćno sveta,
o koćtunjavu voće
što sa svojom se tamom bori.